Flottsundskyrkan

Av Karin Hemming Karlsson och Margaretha Jägerstad

Red. Stig Pson Lundquist

Om Flottsundskyrkan

Karin Hemming Karlsson & Margaretha Jägerstad; Sunnersta i centrumgruppen.

1910-1919

Under det tidiga 1900-talet byggde många uppsalabor sommarstugor i området kring Flottsund. Det blev en anledning för missionsförsamlingen att börja sin gudstjänstverksamhet där. Från 1910 hölls gudstjänster regelbundet under sommarmånaderna, dels på tomten där Flottsundskyrkan nu ligger samt i en villa ägd av skofabrikören Johan Ekholm. Johan Ekholm tillhörde missionsförsamlingen i Uppsala och hade sitt sommarställe kallat Manhem i Flottsund.

Johan Ekholm, av norduppländsk skomakarsläkt, född 1865, öppnade handskomakeri i Uppsala på 1890-talet. År 1902 övertog han en skofabrik från Lars-Erik Larsson, som flyttat sin skotillverkning till nybyggda lokaler. Med tio anställda och befintliga maskiner sexdubblades produktionen under de första tio åren. För mer detaljer om skofabriken, se sid 5. Framgången gjorde det möjligt för Johan Ekholm att köpa sitt sommarställe Manhem i Flottsund, 1910. Tomten var på närmare 5000 kvm och priset 7600 kr. Huset vette mot gamla Granebergsvägen (numera Brostugevägen) och gick ända ner till Ekolns vassruggar.

På sommarsöndagarna samlades man till förmiddagsgudstjänst på den tio meter långa öppna verandan på Manhem. Från staden reste någon predikant ut tillsammans med sångare och andra vänner. Från och till staden kom man för det mesta med någon av ångbåtarna som gick en eller två turer om dagen och lade till vid bryggan intill Flottsundsbron, på cykel eller för dom som så kunde med hästskjuts. Johan Ekholm köpte en motorcykel, som han använde några somrar vid de dagliga resorna in till fabriken tidigt på morgonen och tillbaka ut sent på eftermiddagen.

Allt eftersom intresset ökade för sammankomsterna blev behovet av en egen lokal tydligt. 1914 blev ett avgörande år då Sunnersta Egna Hem AB erbjöd församlingen en tomt om ca 1400 m^2 som gåva för att bygga en kyrka. Sunnerstabolaget, som ägdes av ett konsortium, var alla medlemmar i missionsföreningen eller hade anknytning till någon av frikyrkorörelserna.

Sunnersta Egna Hem AB villkorade sin gåva. Det innebar bl.a. att Missionsförsamlingen skulle fortsätta hålla friluftsmöten på somrarna så länge ingen kyrka var byggd samt att den skulle stå färdig inom fem år. En enskild person, Johan Ekholm, lovade då att församlingen skulle få 25 000 kr som en grundplåt. Inte förrän i april 1916 beslöt församlingen att bygga en gudstjänstlokal. Protokollen därefter avslöjar att tomten hägnades in men inte att det förekom någon annan byggnadsverksamhet.
Församlingens styrelse var länge tveksam, men den 27 november 1918 kunde styrelsen inte annat än tillstyrka byggandet av kyrkan. Om arbetet kom igång under 1916 eller först hösten 1918 går inte att bevisa. Enligt protokoll från 1918 skulle bygget ske i egen regi och bara arbetsledare avlönades. Kyrkan uppfördes i tegel som vitputsades. En av dem som fick lön var konstnären Carl-Johan Johansson, som invändigt utförde takmålningarna föreställande Jesus lärjungar. Hela kyrkbygget kostade ca 60 000 kr, som till ¾ bekostades av Johan Ekholm.

Invigningen av Flottsundskyrkan

I minnesskriften 50 år Uppsala Stads Missionsförening kan vi läsa: ”Söndagen den 22 juni 1919 kl 11 f.m. stod den nya trevliga Missionskyrkan vid Flottsund färdig att öppna sina portar för allmänheten. Högtidsklädda skaror styrde nu för första gången sina steg till denna gudstjänstlokal. Flottsunds villasamhälle hade nu fått sin nya kyrka**.”**

UNT:s artikel om invigningen

Några dagar efter invigningen skrev Upsala Nya tidning: ”Kyrkan invigdes under så stor tillslutning av deltagare att den nya lokalen inte förmådde rymma dem alla. Högtiden inleddes med avsjungande av den Runebergska sången: *Hur ljuvt det är att komma till Herrens tempelgård*. Så bestegs talarstolen av pastor L. Hallén som läste trosbekännelsen och förrättade bön varefter han höll ett väl genomfört föredrag.” Andra som medverkade i högtiden var musikdirektör Hugo Sanner. Han ledde Missionskyrkokören som sjöng *Gören portarna höga.* Distriktsföreståndaren L.W. Nordqvist predikade och invigningsakten avslutades med att församlingen stående sjöng: *Oss välsigna och bevara*.

Middagsrast och avslutning

Så blev det en middagsrast. Fabrikören Johan Ekholm hade bjudit in omkring 130 personer till middag i sitt hem. Det förekom många tacktal. Däribland hedrades byggmästaren C.A. Gustafsson, arkitekten Robert Laurell och konstnären Carl-Johan Johansson samt målarmästaren Agaton Andersson.
Dagen avslutades med att man på kvällen åter samlades i kyrkan där Missionskyrkokören sjöng inför en stor publik. Kollekterna under dagen uppgick till 1000 kronor.

Efter kyrkans tillkomst höll man gudstjänster under hela året. Eftersom många var sommargäster, som flyttade tillbaka till centrala Uppsala, blev antalet gudstjänstbesökare få, när sommaren var över. Församlingen ville ändå att kyrkan skulle vara öppen, eftersom det var den enda kyrkliga lokalen i området. I minnesskriften konstateras: ”Allt fler bli för varje år bofasta därute även för vintern, och det är dessa och deras barn som inom några år skola ta hand om kyrkan och verksamheten för att även där föra Guds rikssak från seger till seger.”

1920- 2019

I boken om Sunnersta från istid till nutid[6] kan man läsa att: ” I väntan på att Sunnerstaskolan skulle bli klar (invigdes 1924) beslöt skolrådet att hyra Missionskyrkan i Flottsund för småskoleavdelningen omfattande 18 barn. Flottsundskyrkan hade invigts 1919. De äldre Sunnerstabarnen fick gå i Rosendals skola.”

När Flottsundskyrkan stod klar hölls där gudstjänster och andra sammankomster såväl under sommaren som under andra årstider, då den värmdes med kaminer. Ingången till kyrkan låg då mot gamla Granebergsvägen, nuvarande Brostugevägen.

Missionskyrkans markområde utökades genom att Johan Ekholm köpte angränsande områden av bolaget Sunnersta Egna Hem AB, åren 1921 och 1922. År 1933 fick missionsförsamlingen tomten Furulund i gåva av Johan Ekholms änka, Mathilda Ekholm, gränsande till den som hennes avlidne man skänkt 1921, tillsammans ungefär lika stor som den av Sunnerstabolagets skänkta, intill vilkens nordostgräns kyrkan var byggd. År 1936 skänkte bolaget på framställan av missionsförsamlingen även den smala tillfartsvägen till Furulund, som inte längre behövdes.

Vid ett styrelsesammanträde i Sunnersta Egna Hem AB den 3/5 1939 var det enda ärendet en framställning av pastor L. Hallén om bidrag till Missionskyrkans verksamhet i Flottsund, då det beslöts ett anslag om 400 kr eller 100 kr per kvartal under förutsättning att särskild predikant anställdes för kyrkan vid Flottsund, vilket delgavs pastor Hallén per telefon. Beloppet utbetalades den 25/11 enligt en marginalnotering.

I boken Sveriges bebyggelse, landsbygden, del IV, sid 452 från 1947 kan man läsa att Flottsundskyrkans tomt var på ca 5000 m^2. På tomten fanns även en större och en mindre samlingslokal med kök och en bostadslägenhet om ett rum, kök och hall.

Foto på kyrkan från 1947

Sunnerstabon Olle Ek minns att varje år på ” De gamlas dag”, kom ångbåten Signe från staden och lade till vid Flottsunds ångbåtsbrygga. Deltagarna serverades kaffe och smörgås som intogs i parken runt kyrkan. Denna tradition uppehölls under många år. År 1966 firade de gamlas dag 50-årsjubileum genom ett besök till Flottsundskyrkan. Upplandsmuseets digitala museum har ett 20-tal fotografier från detta firande.

På 1960-talet renoverades Flottsundskyrkan och ingången flyttades till nuvarande läget mot nya Granebergsvägen. Arkitekt Per Lundquist, Uppsala, ritade tillskotten.

Entréfasad

Kyrksalen

Fasad mot norr / väster

Flottsundskyrkan firar 100 års-jubileum

Flottsundskyrkan firade 100-årsjubileum 2019. Firandet inleddes söndagen den 2 juni med musik i sommarkväll med musik av Georg Riedel, kyrkokören och Markus Jonsson. Söndagen därpå, pingstdagen den 11 juni hölls högtidsgudstjänst med anledning av de 100 åren. Därefter följde sopplunch och aktiviteter ute och inne – med perspektiv bakåt och framåt i tiden. Dagen avslutades med musik i sommarkväll med musikgruppen Spelstugan. Musik i sommarkväll fortsatte sedan söndagen därpå samt fyra söndagar i augusti.

Information om program och aktiviteter i nutid:

Flottsundskyrkan är en del i Uppsala Missionskyrka inne i Uppsala. Kyrkan tillhör Ekumeniakyrkan. Flottsundskyrkan har ett stadsdelsråd där frågor kring verksamhet och skötsel tas upp. Kretsen här har också en studie/syjunta som träffas var fjortonde dag på kvällstid. Denna grupp är huvudansvarig för den årliga julmarknaden. Kyrkan har ingen egen pastor eller vaktmästare. En pastor kommer ut från stan. Gudstjänst sker en gång i månaden kl.10.00. Skötsel av tomt, städning och kyrkkaffe sköts av Flottsundskretsen.

Musik i sommarkväll sker söndagar kl 18.00 under några sommarveckor.

Kyrkan används gärna till bröllop, dop och begravningar

Flottsundsgården, en slags lägergård, bredvid kyrkan används till scouting, och fritidsaktiviteter. Den används också av några dagmammor på dagtid. På 1960-talet användes gården till vandrarhem med speciellt anställd personal. Kyrkan har en stor park med tillhörande fotbollsplan där olika uteaktiviteter sker.

Källor

1. Uppsala Missionsförsamling Månadsblad 1/2019, sid 5.
2. Bertil Jakobsson. (2019). Flottsundskyrkan 100 år. Uppsala Missionsförsamling. Månadsblad 1/19 mars,april,maj, sid 4.
3. Roland Agius. Johan Ekholms skofabrik.
4. Torsten Ekholm (1985). Flottsundsvikens nordstrand och dess bebyggelse. www.sunnersta.me/berättelser
5. Torsten Ekholm. Johan Ekholm, skomakare i Uppsala, manuskript. Landsarkivet i Uppsala
6. Sunnersta Egnahemsförening (1998). Sunnersta från istid till nutid, sid 41.

Johan Ekholm, skofabrikör (1865-1927)

Johan Ekholms frireligiösa intresse ledde bl.a. till att han i direkt anslutning till sin sommarbostad Manhem i Flottsund såg till att missionsförsamlingen, där han var vice ordförande, byggde en ny missionskyrka; en kyrka som stod färdig 1919. I kyrkan var han även söndagsskollärare och medlem av kyrkokören och lade alltid en hundrakronorssedel i kollekten vid gudstjänstbesöken.

Johan Ekholm, född 1865, var son och sonson till by- och sockenskomakare i Hökhuvud i nordöstra Uppland. Ursprungligen var han en traditionell handskomakare, som successivt utvecklades via en mindre vändmakeriverkstad i kombination med detaljaffär till regelrätt fabriksmässig skotillverkning. Steget till fabriksmässig skotillverkning tog han 1902.
När stadens störste skofabrikant, Lars-Erik Larsson, 1902 byggde en ny och större fabrikslokal på Svartbäcksgatan 42 övertog Johan Ekholm hans gamla lokaler vid Bävernsgränd 22. I övertagandet ingick även en del begagnade maskiner. På hösten samma år kunde AB Johan Ekholms skofabrik där börja med fabriksmässig skotillverkning. Personalstyrkan uppgick då till ett tiotal anställda för att tio år senare vara uppe i ca åttio anställda. Ekholms gamla handskomakeri på Kungsgatan 13 gjordes om till skobutik och sköttes av Johan Ekholms hustru Thilda (Mathilda).

Men Johan Ekholm hade varit verksam i Uppsala långt före 1902. Redan 1889 öppnade han på Kungsgatan 13 som 20-åring ett eget handskomakeri med fyra anställda däribland brodern Andreas. Precis som Lars Erik Larsson var han medlem i missionsförsamlingen och affären dem emellan 1902 var en affär mera mellan två församlingsbröder än mellan två konkurrenter. I uppgörelsen dem emellan ingick att Lars Erik Larsson skulle fungera som en av flera återförsäljare av de skor som Ekholms fabrik producerade. Han var också under många år Ekholms mest betydelsefulla återförsäljare.

Med flytten till lokalerna på Bäverns gränd utökade Ekholm sin skoproduktion högst väsentligt. Likaså antalet anställda skomakare. Affärerna gick bra för Ekholm. Redan vintern 1904/05 flyttade han med hela sin skofabrik till Nymans verkstäders avlagda lokaler i Dragarbrunnsgatans hörn mot Klostergatan.

Personalstyrkan i fabriken växte. Så också produktionen. 1910 hade det blivit 58 anställda och 1913 hade han en produktion om 104 000 par skor och 79 anställda i sin fabrik, eller 1 316 par skor per anställd. Det ska jämföras med att han under sitt första år med fabrikstillverkning av skor - 1903 - hade tolv anställda som tillverkade 5 500 par skor eller ca 460 par per anställd. Johan Ekholm, som till och från hade uppenbara problem med att kunna leverera skor i den omfattning marknaden efterfrågade, kände behovet av att kunna öka tillverkningskapaciteten. Trots de restriktioner första världskriget förde med sig trodde han på en fortsatt utveckling och 1917 flyttade han fabriken till ett eget nybyggt fyravåningshus i korsningen Järnbrogatan/Salagatan (Järnbrogatan 50). Då hade firman ett 90-tal anställda.

När Johan Ekholm den 31 maj 1925 firade sin 60 årsdag i sommarbostaden Manhem fick han en bunden adress från ett 100-tal vänner med en liten målning av villan, utförd av Carl-Johan Johansson, samme konstnär som gjort dekorationsmålningarna i missionskyrkan. Följande höst insjuknade han och dog i mars 1927.

Då övertogs ledningen av företaget av sonen Torsten Ekholm, som 1932 ombildade företaget till aktiebolag. Fortfarande några år in på 1930-talet tillverkade Ekholms - om än i avtagande omfattning - skor med ”rak läst”, det vill säga skor som inte gjorde någon skillnad på om det var höger eller vänster fot som stoppades i skon.

Produktionen inriktades i allt större omfattning på tillverkning av arbetskängor och här blev Ekholms riktigt stora. I skiftet mellan 1940- och 1950-talen täcktes drygt 10 procent av Sveriges behov genom grovskofabrikatet ”Ekholms”.

Skofabriken avvecklades 1954 då företaget valde att gå i likvidation. Orsaken till detta val av strategi är oklart men kan ha påverkats av dåliga ekonomiska resultat åren innan. Även problem i samband med generationsväxling kan ha påverkat beslutet.

Texten om Johan Ekholm är hämtad ur Torsten Ekholms beskrivning av faderns skofabrik, som han sedan själv tog över och drev.
Andra delar är hämtade ur Torsten Ekholms berättelse om bebyggelsen vid Flottsunds nordstrand från 1985 (www.sunnnersta.me).